

تمبرشناسی

علی اکبر علایی

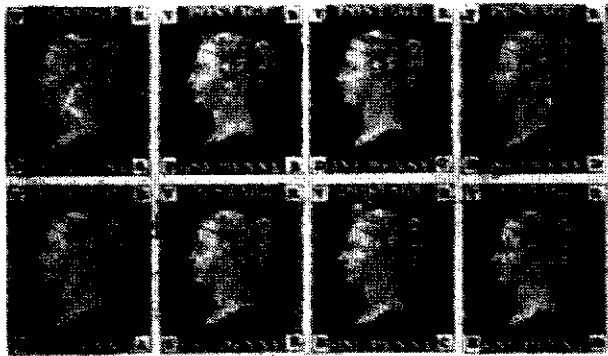
عضو انجمن تمبرشناسی ایران و لندن

مقدمه - مقاله ذیل بجا کماک خواهد کرد که تاریخچه پیدایش اقسام تمبر پست و علل اختراع و جمع آوری آن و مخصوصاً تعداد و انواع و اقسام تمبرهای پستی ایران را از بدو انتشار تا امروز و همچنین اولین تاریخ بکار بردن تمبر را در دنیا و ایران مورد بررسی قرار دهیم .

تاریخچه پیدایش تمبر - اولین باری که تمبر پست بکار برده شد در سال ۱۸۴۰ میلادی بود . در این سال بود که یک نفر مأمور پست از اهالی انگلستان با داره پست انگلستان مراجعه کرده و درباره چاپ و بکار بردن تمبر پست پیشنهادی داد ، پیشنهاد او بعلت تسهیل کارهای پستی مورد قبول واقع گردید . چه تا آن تاریخ مأمورین پست و موزعین نامهها با اشکالات زیادی مواجه بودند زیرا کسانی که نامههایی برایشان میرسید برای شانه خالی کردن از پرداخت اجرت پستی بوسائل گوناگونی متوسل میشدند و در نتیجه گاهگاهی حتی مأمورین پست مجبور میشدند نامههای ارسالی را در نتیجه عدم دریافت حق الزحمه بفرستندگان آنها برگردانند . ناگفته نماند که تا قبل از انتشار تمبر پست حق الزحمهها بر حسب طول راه گرفته میشد . در سال ۱۸۴۰ یکی از وزرای کابینه انگلستان موسوم به سر راولند هیل طرح پیشنهادی مأمور پست را دایر بر بکار بردن تمبر پست بصورت لایحه ای بپارلمان انگلستان برد و برای اولین بار نمونه بسیار کوچکی از تمبر را که هر فرستنده نامه میبایست از پست خریداری کند و در پشت پاکت نامه خود بچسباند بنمایندگان ارائه داد این طرح تصویب شد و اولین تمبر دنیا منتشر شد . بهای این تمبر یک پنس بود و روی آن عکس ملکه ویکتوریا گراور شده بود که نمونههای کمیاب و گران قیمت آن اکنون موجود و در میان تمبربازان به پنی بلاک معروف است (شکل ۱) . اکثر کشورهای جهان مخصوصاً ممالک اروپائی از این ابتکار و اختراع که تسهیلات زیادی در امور پستی فراهم کرده بود استقبال زیادی کردند و ایران نیز که خود زمانی مؤسس پست (چاپارخانه) در دنیا بود ۱۹ سال بعد از سایر کشورها در سال ۱۲۴۷ شمسی بچاپ و انتشار تمبر مبادرت ورزید .

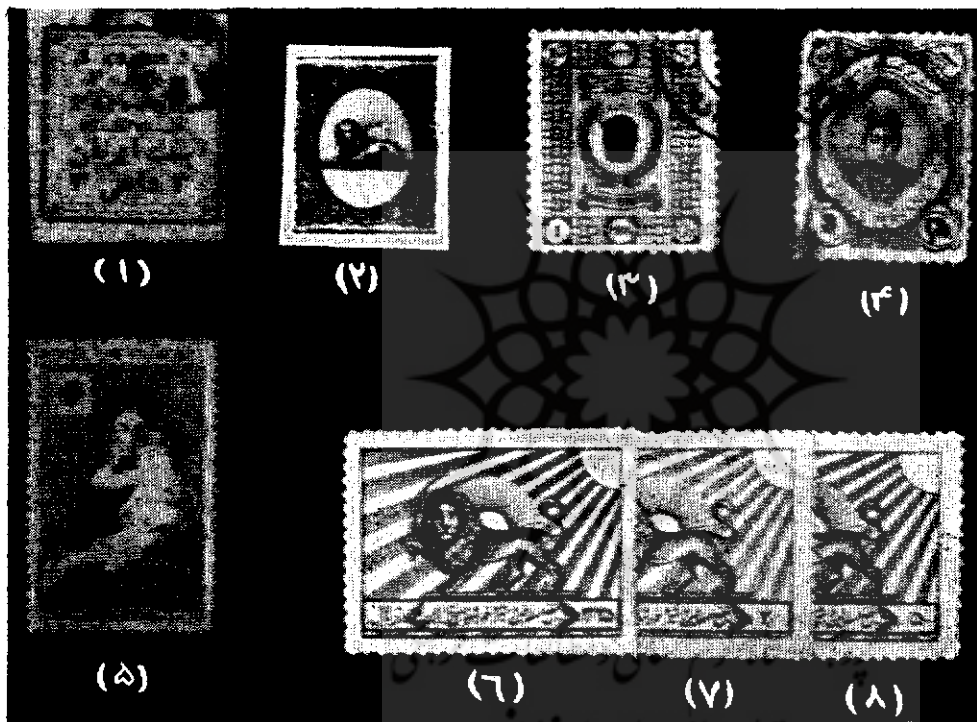
بحث فنی درباره تمبر

الف - تمبر قیمتی چه نوع تمبری است - در گرانها شدن تمبرها همیشه دو عامل مهم و اساسی در کار بوده است یکی کمیاب بودن و دیگری سالم بودن آن (نا سالم بودن تمبر بنایابی آن کماک میکند) تمبر اگر بشکند یا پاره شود و در صورت دنداندار بودن اگر یکی از دندانها پیشرفته شده شود سالم نیست و فاقد همه گونه ارزش است . در نایاب شدن تمبر کم چاپ شدن آن نیز مؤثر است در ضمن هر چه تعداد تمبرهای یک سری تمبر بیشتر باشد ارزش آن سری بیشتر است زیرا

شکل ۱

شکل ۲

پایان جامع علوم انسانی

جمع‌آوری و تکمیل این نوع سری‌ها بمراتب مشکل‌تر از جمع‌آوری تمبرهای شورت سری (short = کوتاه) خواهد بود.

ب - اقسام تمبر از نظر دندانان :

۱ - تمبرهای بی‌دندان - چنانکه از اسمشان پیداست این نوع تمبرها فاقد دندانان میباشند و برش آنها بوسیله قیچی انجام مییابد. انتشار این گونه تمبرها دیگر متروک شده است در ایران نیز اولین بار در سال ۱۲۸۰ مبادرت بچاپ تمبرهای بی‌دندانان شد (تمبریک) این تمبرها چاپ تهران (حروف بزرگ) و دارای مهر شیروخورشید برنگ قرمز میباشند. البته اگر بلوک راکه عبارت از تمبرهای چهارتائی بهم چسبیده است و بوسیله قیچی بریده میشود (شکل سه) جزو تمبرهای بی‌دندانان بحساب بیآوریم اولین سری تمبرهای بی‌دندانان در ایران همان تمبرهای

شکل ۳

معروف باقری خواهد بود که بشرح آن خواهیم پرداخت ناگفته نماند قبل از اینها سری‌های بی‌دندانه ریستر چاپ شده که در پست بکار نرفت و جزو تمبرهای غیر رسمی محسوب میشوند (تمبر دو).
 ۲ - تمبرهای دندانه‌دار - تمبرهایی که کناره‌های آنها سوراخ شده باشند بتمبرهای دندانه‌دار معروفند و منظور از سوراخ کردن و تعبیه دندانه‌ها فراهم نمودن تسهیلاتی در جدا کردن آن از ورق‌های بزرگ تمبری است که پنجاه عددی یا صد عددی میباشد. ایجاد این سوراخها برای تشخیص دادن تمبرهای تقلبی از تمبرهای اصلی بسیار لازم و مفید میباشد بطوریکه در کاتالوگ‌های تمبر تعداد دندانه‌ها را ذکر میکنند. برای تعداد دندانه‌های یک تمبر واحدی است که عبارت از تعداد سوراخها در هر دو سانتیمتر کناره تمبر است و اگر گفته شود تمبری دارای دوازده دندانه است مقصود این نیست که یکی از ابعاد آن تمبر دارای ۱۲ عدد دندانه است بلکه منظور این میباشد که در هر سانتیمتر تمبر ۶ دندانه بکار رفته است برای اندازه‌گیری و شمارش دندانه تمبرها از دستگاهی بنام (ادونومتر - شکل ۴) یا دندانه‌سنج استفاده میکنند، ادونومتر ورقه کاغذی یا مقوایی است که در روی آن گرافیکی چاپ شده و تعداد دندانه‌ها را با قراردادن تمبر در روی آن اندازه میگیرند. تمبرهای ایران عموماً ۱۱ دندانه است ولی دندانه تمبرهای جهان بین ۷ و ۱۷ میباشد در کاتالوگهای تمبرشناسی به سه طریق تعداد دندانه‌ها را نشان میدهند:

۱ - اگر تمام ابعاد تمبر تعداد مساوی دندانه داشته باشد دندانه را در مقابل تاریخ انتشار تمبر مینویسند.

مثال، دی ۱۳۳۳ بمناسبت چهارمین کنگره جهانی جنگلبانی دندانه ۱۱.

۲ - اگر دندانه‌های بعد افقی و بعد عمودی باهم برابر نباشند تعداد دندانه‌ها را بحالت

ضرب در مینویسند.

مثال، جشن هزاره سینا (سری ۱) دندانه (افقی) $۱۲۵ \times$ (عمودی) ۱۳.

۳ - اگر دندانه‌های تمبرهای یک سری مختلف باشند در مقابل قیمت هر یک از تمبرهای

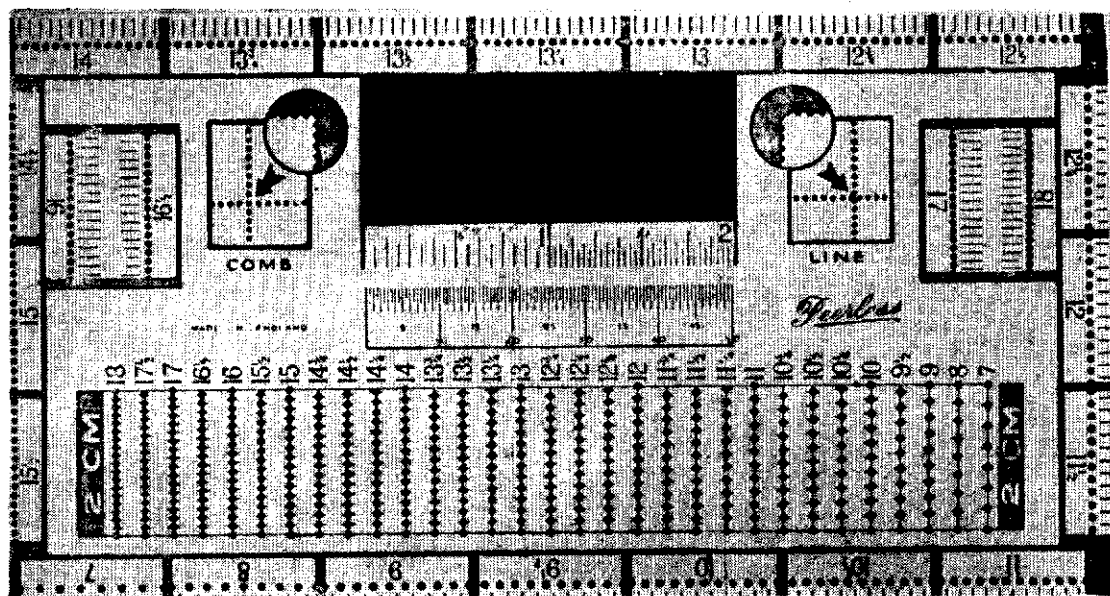
سری یکی از دو روش فوق را بکار میبرند.

ج - فیلیگران ۲ - منظور از فیلیگران مارک و علامتی است که در متن اصلی تمبر

(در خمیر کاغذ) وجود دارد. و اگر تمبر را در مقابل منبع پرنوری بگیریم فیلیگران را خواهیم

دید ولی ممکن است گاهی تمبرهایی یافت شوند که با نگاه کردن فیلیگران آن دیده نشود در نتیجه

برای پی بردن بوجود فیلیگران از بنزین استفاده میکنیم. بدین معنی که تمبر را روی یک سطح

شکل ۴

مشگی طوری قرار میدهم که پشت تمبر رو بهوا باشد و بعد بروی تمبر چند قطره بنزین میریزیم تا فیلیگران آشکار شود. ولی اکثر تمبرهایی که اخیراً چاپ میشود هرگاه بنزین برویشان ریخته شود نقش تمبر بعلت داشتن رنگهای نامرغوب آشکار میشود (بدیهی است فیلیگران نیز ظاهر میشود) ولی راه صحیح تر رؤیت فیلیگران استفاده از دستگاه فیلیگران سنج (فیلیگرانومتر) میباشد. فیلیگرانومتر دستگاهی است که با قراردادن تمبر در آن فیلیگران آشکار میشود. در کاتالوگهای تمبر اصولاً نقشه‌ای نیز از فیلیگران کنار تمبر رسم میکنند. اگر در یک کاتالوگ از فیلیگران تمبر سخن بمان نیاید دلیل اینست که تمبر فاقد فیلیگران است. البته داشتن فیلیگران نیز بر ارزش تمبر میافزاید چه در اینصورت است که تقلب تمبر غیر ممکن میگردد متأسفانه تمبرهای گرانقیمت و قدیمی ایران بعلت نداشتن فیلیگران بعلت سادگی زود مورد تقلب قرار گرفته ارزش بین‌المللی خود را از دست میدهد.

در تاریخ انتشار تمبر کشور ما استعمال فیلیگران برای اولین بار در سری تمبر تاجگذاری احمدشاه است (تمبر ۳) که فیلیگران آن یک شیر است و قبلیگران شماره یک معروف است و از آن تاریخ تا ۱۴ مرداد ۱۳۳۴ باز در تمبرهای ایران فیلیگران دیده نشد تا اینکه در این سال در سری تمبر پنجاهمین سال مشروطیت فیلیگران دیگری که معروف به فیلیگران شماره ۲ است بکار بردند. این فیلیگران نیز در متن کاغذ تمبرهای ایران تا تاریخ ۲۶ مهر ۱۳۳۶ چاپ شد تا اینکه در این تاریخ فیلیگران دیگری در سری یادگاری فیصل بکار برده شد که قبلیگران شماره ۳ معروف است (شکل ۵).

تمبرهای ممالک مختلف جهان اکثراً دارای فیلیگران است و اغلب نوع فیلیگران نماینده طرز حکومت مملکت نیز میباشد. برای مثال از دولتهای مستعمره انگلستان نام میریم که فیلیگران این تمبرها علامت تاج است که در تمبر مملکت انگلستان مشاهده میشود. تمبرهای آلمان نازی دارای فیلیگران صلیب شکسته است. گاهیگاهی نیز اتفاق میافتد که دو یا چند کشور دارای یک فیلیگران مشترک باشند و یکی از این موارد در تمبرهای دولت‌های هند و افغانستان که دارای فیلیگران ستاره پنج‌پر است، بچشم میخورد.

د - اقسام تمبر از نظر نوع بکار بردن و عمل چاپ آن :

تمبرهای عادی که برای مصرف پاکات پستی بکار میبرند و اغلب به لانگ سری (Long) سری‌های طویل) معروفند. در ایران طویل‌ترین سری تمبرهای عادی سری تصویر احمدشاه

است که بیست عدد میباشد و از یک شاهی شروع شده و به ۳۰ قران ختم میشود این سری در تاریخ ۱۲۸۹ شمسی چاپ شده است (تمبر ۴).

۲ - تمبرهای یادگاری که اغلب شورت سری میباشند بیشتر بمنظور تجلیل و بزرگداشت از یک واقعه تاریخی چاپ میشود. چاپ اینگونه تمبرها از سال ۱۸۹۲ معمول گردید. در این سال بود که اکثر دول آمریکای شمالی بمناسبت چهارصدمین سال کشف آمریکا تمبر یادگاری چاپ کردند. در ایران اولین بار در سال ۱۲۹۳ شمسی بمناسبت تاج گذاری احمدشاه یک سری ۱۷ عددی که از یکشاهی شروع شده و به پنج تومان ختم میشود چاپ شد. این سری تمبر در نوع خود بسیار عالی چاپ شده و از بهترین سری تمبرهای ایران از لحاظ نقش میباشد و در دو قسمت دور طلا و دور نقره چاپ شده است و دارای فیلیگران نیز میباشد (تمبر ۳).

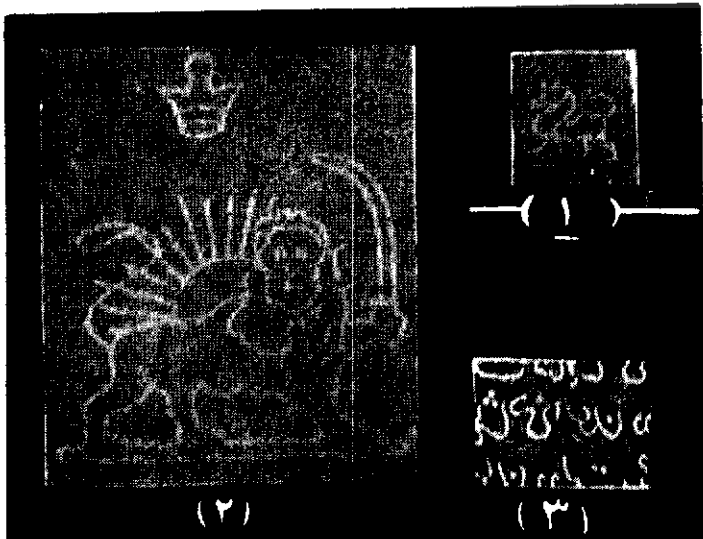
۳ - تمبرهای خیریه - بعضی از دولت‌ها تمبرهایی منتشر میکنند که عنوان تمبر خیریه دارد و بهای حاصل از فروش آن برفع امور خیریه است از نمونه این تمبرها، تمبرهای صلیب سرخ فرانسه است. برای آشنایی بیشتر بشرح یک نمونه از تمبرهای صلیب سرخ فرانسه میپردازیم:

۱۲ ف + ۳ فرانک = دندانه ۱۳

رنگ آبی خاکستری - تابلویی که در این تمبر منعکس شده است توسط نقاش فرانسوی (اوژن کاریر) کشیده شده و اصل تابلو متعلق بموزه «لوور» است. در زیر این تمبر کلمه مادری نوشته شده و عنوان تابلو کودک بیمار است. گراور این تمبر از گراورساز معروف «پیل» است. نام گراورساز و نقاش در گوشه‌های چپ و راست پایین تمبر ذکر گردیده است علامت صلیب سرخ نیز بالای تمبر مشاهده میشود (تمبر ۵). در ایران نیز از تمبرهای رایج خیریه تمبری وجود دارد که در نامه‌های سفارشی از آن استفاده میکنند و ارزش آن نیم ریال است و روی آن جمله برفع مسلولین شیر و خورشید سرخ ایران بچشم می‌خورد. از این تمبر بقیمت‌های ۲ ریال و ۲۰ ریال نیز چاپ شده است (تمبرهای ۶ و ۷ و ۸). ناگفته نماند در ایران در سال ۱۲۹۶ شمسی اولین بار ۶ عدد تمبر خیریه بامهر مصارف خیریه (تمبر ۹)، منتشر گردید. و در همین سال در بعضی از شهرها نیز تمبرهای مخصوصی جهت امور خیریه چاپ و در همان محل روی پاکتهای پستی همراه تمبر پست الصاق شد و درآمد حاصله از فروش آن بمصرف امور خیریه رسید.

۴ - تمبرهای لوکس عبارت از تمبرهای یادگاری هستند که فقط به کلکسیونرها فروخته میشود و از اینراه درآمدهایی عاید کشور میشود و یکی از دولت‌های منتشرکننده تمبرهای لوکس موناکو میباشد. این تمبرها چندان برای فرستادن پاکتهای پستی بکار نمی‌رود و برای مصرف آن موعد تعیین میشود که بعد از آن تاریخ الصاق همان تمبرهای پستی ممنوع است و پاکتی که بعد از تاریخ معین دارای همان تمبر باشد بدون تمبر محسوب میشود.

رتال جامع علوم انسانی

شکل ۵

۵ - تمبرهای سفارشی - تمبرهایی است که اگر بر روی پاکتی چسبانیده شوند مأمور پست موظف است که بمحض دریافت پاکت را بمقصد رسانیده و بدست صاحب پاکت بدهد و بهیچ کس حتی همسر و فرزندان و یا شخص دیگر تحویل داده نمیشود. این تمبرها با اینکه تسهیلاتی در کارهای پستی فراهم میکرد ولی آنطوریکه باید و شاید از آن استقبال نشد بطوریکه دیگر چاپ این گونه تمبرها متروک گردیده است و در ایران نیز از این نوع تمبرها تاکنون چاپ نشده است.

۶ - تمبرهای کسر تمبر - این تمبرها در اداره پست بر روی پاکتهایی که کسر تمبر داشته چسبانده میشوند. این نوع تمبرها اکثراً فاقد نقش بوده و بصورت ایتیکت‌هایی است که فقط در آن قیمت بچشم میخورد. چاپ این گونه تمبرها متروک شده و در ایران نیز تاکنون به چاپ نرسیده است.

۷ - تمبرهای محلی - اینگونه تمبرها در یک شهر یا در یک منطقه چاپ و منتشر گردیده است.

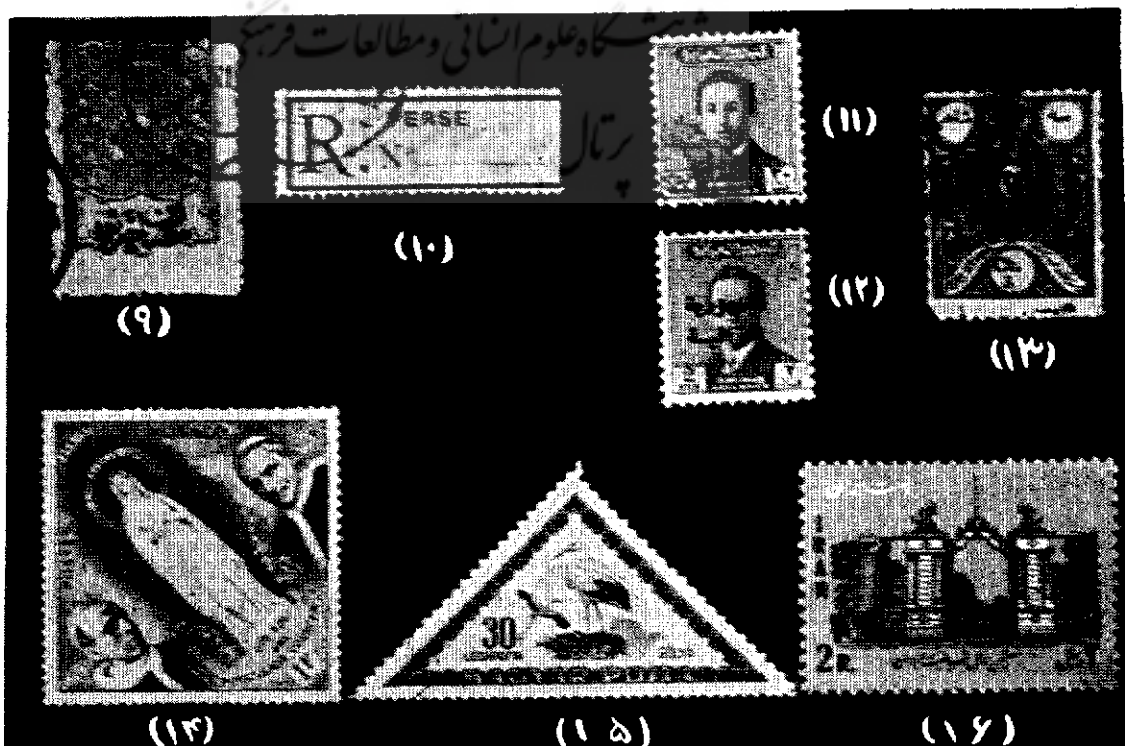
۸ - تمبرهای منتشر نشده - اینگونه تمبرها بعلل مختلف سیاسی و اقتصادی و علت‌های دیگر پس از چاپ مورد استفاده قرار نگرفته است. خصوصیات این تمبرها در کاتالوگ‌ها قید میشود، در ایران نیز تمبرهای غیر رسمی وجود دارد که چاپ شده ولی منتشر نشده که بشرح آنها در قسمت تمبرهای ایران خواهیم پرداخت.

۹ - تمبرهای سرویس داخلی عبارتست از تمبرهایی که فقط در داخل کشور رواج دارد این گونه تمبرها را وزارت دارایی چاپ میکند و اغلب روی اسناد بهادار و گذرنامه و امثال آن میچسبانند.

۱۰ - در بعضی از کشورها سابقاً چنین مرسوم بوده که اگر پس از آخرین موعد گشودن صندوقهای پست نامه‌ای را به پست میدادند برای اینکه نامه در همان روز با نامه‌های دیگر بمقصد برسد تمبر دیگری نیز روی پاکت میچسبانند. استعمال و چاپ اینگونه تمبرها نیز متروک گردیده است. از اینگونه تمبرها بیشتر در کانتونهای سویس و در مناطق مختلف روسیه تزاری استفاده میشده است و در ایران از اینگونه تمبرها تا بحال چاپ نشده است.

۱۱ - تمبرهای روزنامه - در موقع ورود مطبوعات رسیده از دولتهای خارجی، از طرف اداره پست ممالک اضافه نرخی دریافت میشد و در مقابل دریافت این وجه ایتیکتی روی مطبوعات چسبانده میشد در ایران از این تمبرها یکی ایتیکت سفارشی جفتی است که با مهر منطبعات بطور

شکل ۶

مایل سورشارژ شده است. این اتیکت در سال ۱۲۸۵ شمسی بکار میرفت و در سال ۱۲۸۲ شمسی بعلت کمبود تمبر یکتاهی از طرف اداره پست دستور مصرف اتیکت سفارشی بعوض تمبر یکتاهی داده شد از این تمبر بتعداد ۴ و ۵ عدد چسبیده بهم بر روی پاکت‌ها مصرف شده است (اتیکت - تمبر شماره ۱۰).

۱۲ - سورشارژ ومهر^۴ - بعضی از تمبرها با مهرهای مخصوصی از قبیل اسم کشور ومطالبی از قبیل درجریان گذاشته شد و امثالهم تبدیل بسری‌های مخصوصی میگردد. این سری‌ها اغلب در مورد تغییر رژیم بکار میرود (تمبر ۱۱ بدون سورشارژ و تمبر ۱۲ با سورشارژ الجمهوریه العراقیه) در ایران نیز تمبرهای حکومت موقت از این نوع تمبرهاست (تمبر ۱۳).

ه - اقسام تمبر از نظر فرم کاغذ:

۱ - تمبرهای مستطیلی که شکل مستطیل دارند.

۲ - تمبرهایی مربعی که شکل مربعی دارند (تمبر ۱۴)، در ایران تمبر مربعی فقط يك قطعه در تاریخ ۲۹ آذرماه ۱۳۴۲ شمسی بیادگار اطاق صنایع ومعادن چاپ شده است.

۳ - تمبرهای مثلثی که شکل مثلث دارند (تمبر ۱۴) در ایران تمبر مثلثی تابحال چاپ نشده است. علاوه بر اینها تمبرهایی نیز با چاپ برجسته مشاهده شده است.

گرانبهاترین تمبر جهان و ایران - چنانکه گفته شد نخستین تمبر بارزش يك پنی از طرف دولت انگلستان (در سال ۱۸۴۰ میلادی - ۱۲۵ سال پیش) منتشر گردید، این تمبر امروز امروزه تقریباً ۶۵۰۰۰۰۰ فرانک ارزش دارد. یکی دیگر از گرانبهاترین تمبرهای جهان تمبری است که در سال ۱۸۵۱ میلادی در انگلستان چاپ شده که روی آن جمله (هاوالان پستاز) چاپ شده و اکنون ۶۰۰۰۰۰۰ فرانک ارزش دارد. در ایران صرف نظر از تمبرهای ارور که بتمبرهای غلط معروفند و تمبرهای مخصوص و غیرعادی دیگر گرانبهاترین تمبرهای عادی و پستی ایران در سال ۱۲۵۶ شمسی منتشر شد این تمبر شیروخورشیدی است و تحت شماره ۲۸ در کاتالوگ نام برده شده است و بیک تومانی برتر معروف است. بهای باطل شده آن ۲۶۰۰۰ ریال و بال نشده آن ۱۰۰۰۰۰ ریال ارزش دارد علت گران شدن آنرا میتوان در کمبود تیراژ آن (۵۰۰ عدد) جستجو کرد.

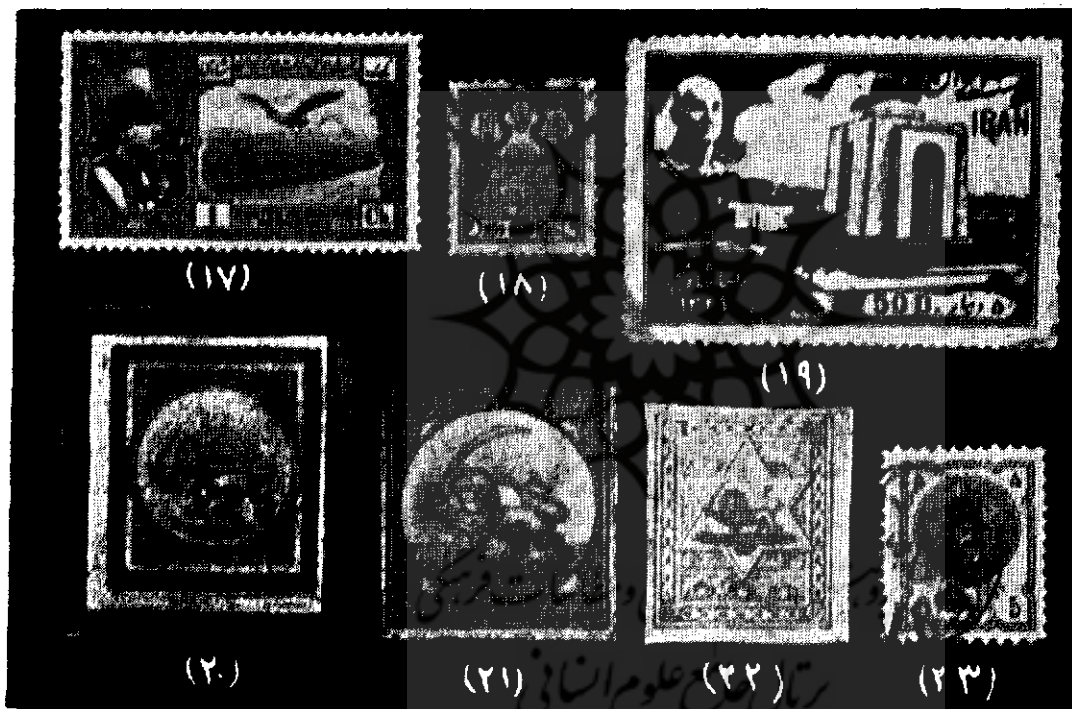
و - اقسام تمبر از نظر نقش - بطور کلی میتوان کلیه تمبرها را از لحاظ حاشیه بدو قسمت تمبرهای حاشیه‌دار و بی حاشیه تقسیم کرد. تمبرهای بی حاشیه عبارت از تمبرهایی هستند که در آن نقش سطح تمامی تمبر را اشغال کرده است، در ایران برای اولین بار تمبر بدون حاشیه اخیراً بمناسبت جشن مشروطیت چاپ شد (تمبر ۱۵).

زیباترین تمبرهای جهان و ایران - زیباترین تمبرهای جهان را دولتهای سوئیس وهنگری چاپ میکنند. دولت سوئیس همه ساله مقادیر زیادی تمبر از انواع مختلف خزندگان ومیوه‌ها و گلها چاپ میکند، رنگ آمیزی تمبرهای هنگری از هر لحاظ دلفریب وزیبا میباشد. از میان تمبرهای ایرانی در سال ۱۳۰۹ تمبر پست هوایی ایران که در سمت چپ آن عکس رضاشاه فقید (تمبر ۱۷) و در سمت راست آن عقابی را در حال پرواز چاپ کرده‌اند برنده جایزه زیباترین تمبرهای جهان شد. این سری دارای ۱۷ عدد تمبر میباشد که از یک شاهی شروع شده و بسه تومان ختم میشود این سری در چاپخانه انشاده و پسران درهارلم چاپ شده است. اکثر تمبرهای ایران دارای عالیتترین نوع تذهیب کاری است و گراورسازان مشهور ایرانی در تهیه و چاپ تمبرهای ایران همکاری میکنند.

بزرگترین و کوچکترین تمبر ایران - در ایران کوچکترین تمبرها در زمان ناصرالدین شاه در سال ۱۲۷۰ شمسی چاپ شد، تعداد تمبرهای این سری که بسری محرابی معروف است ۹ عدد میباشد، طول این تمبرها ۱۹ سانتیمتر و عرض آن ۱۶ سانتیمتر میباشد، بزرگترین تمبرهای ایران سری تدفین رضاشاه کبیر است که در سال ۱۳۲۹ شمسی چاپ شده و دو عدد میباشد، عرض این تمبرها ۵۲ سانتیمتر و طول آن ۳۶ سانتیمتر میباشد. (تمبرهای ۱۸ و ۱۹).

شرح اجمالی تمبرهای ایران از بدو انتشار تا امروز - شرح مفصل سری‌های تمبرهای ایران مستنزم سلسله مقالات متعددی است که فعلاً از عهده بحث این شماره خارج است و اگر در آینده توفیقی حاصل شد بشرح مفصل تمبرهای ایران بصورت سلسله مقاله مبادرت خواهیم ورزید ولی بدنیست راجع به تمبرهای ایران اطلاعات مختصری بصورت کلی در اختیار خوانندگان محترم قرار بدهیم .

انتشار تمبر در ایران یکی از ره‌آوردهای سفر ناصرالدین‌شاه قاجار بارویاست . ناصرالدین‌شاه پس از مراجعت از اروپا ب فکر انتشار تمبر در ایران افتاد و هیئتی را از طرف دولت ایران برای تحقیق و بررسی درباره طرز چاپ و انتشار تمبر پستی عازم کشور فرانسه کرد ، این هیئت پس از مذاکره با مقامات پست و تلگراف سرانجام نمونه‌های تمبری را که بارو تهیه کرده بود با خود بایران آورد و از طرف دولت برای چاپ درباره آن تصمیم قطعی اتخاذ گردید . دیگر از تمبرهای نمونه که منتشر شد سه نمونه تمبر ریستر است که برای مصارف دولتی بوده و منتشر نگردید (تمبرهای ۲۰ و ۲۱ و ۲۲) ، دارندگان کلکسیونها تمبرهایی را که برای اولین بار

شکل ۲

در ایران چاپ شده (۱۸۶۵ میلادی مطابق با ۱۲۸۵ شمسی چاپخانه بارو پاریس و طراحی ریستر) تمبر رسمی نمیدانند . این تمبرها ، تمبرهای دنداندار بسیار ظریفی میباشد با تصویر شیر و خورشید و ارقام فارسی که نمونه‌های دوشاهی و یکشاهی سبزرنگ آن در ایران بکار نرفته است . سومین سری تمبر ایران از دسته (ب سال ۱۲۸۷) بوده که در سال ۱۲۹۲ تجدید چاپ شده است . در این سال روی کلیشه‌ها تغییراتی داده و بروی کاغذ سفید وبا دندان چاپ کرده‌اند این چاپ هم دارای سری الف و ب بوده و اولین دسته را منشی حضور که در آن وقت ملقب به امین‌الملک شده بود منتشر کرده است . در این دسته ارقام فارسی نوشته شده است . اکثر مورخین عقیده دارند این دسته در زمان مستشاری «وبه درد» منتشر پست چاپ شده است . اولین شاهی

که در ایران تصویر او بر روی تمبر دیده میشود ناصرالدین شاه است که در سال ۱۲۹۳ چهارمین سری تمبر ایران با تصویر او که از روی پرده‌ای اقتباس شده بود چاپ شده است (تمبر ۲۳) ، در این پرده که بوسیله یکی از نقاشان خارجی کشیده شده عکس شیر و خورشید در زیر تصویر شاه قرار گرفته است شیرها سرافکننده با شمشیرهای نیمه خمیده و رویهمرفته بسیار بدمنظره نقاشی شده است . اصل این پرده قبلاً در منزل قدرت السلطنه دختر ناصرالدین شاه بوده است . تعداد تمبرهای رسمی ایران ۱۲۸۶ و تعداد سری تمبرهای ایران با محاسبه سورشارژ و تغییر قیمت، ۲۲۱ میباشد . از این تمبرها ۹۴ عدد در زمان ناصرالدین شاه ، ۱۷۴ عدد در زمان مظفرالدین شاه ، ۶۲ عدد در زمان محمدعلی شاه ، ۱۹۷ عدد در زمان احمدشاه ، ۲۴۴ عدد در زمان رضاشاه کبیر و تعداد ۵۰۸ عدد در زمان سلطنت شاهنشاه آریامهر تا تاریخ نوشتن این مقاله چاپ گردیده است . تعداد سری‌های یادگاری ایران ۱۳۵ عدد میباشد .

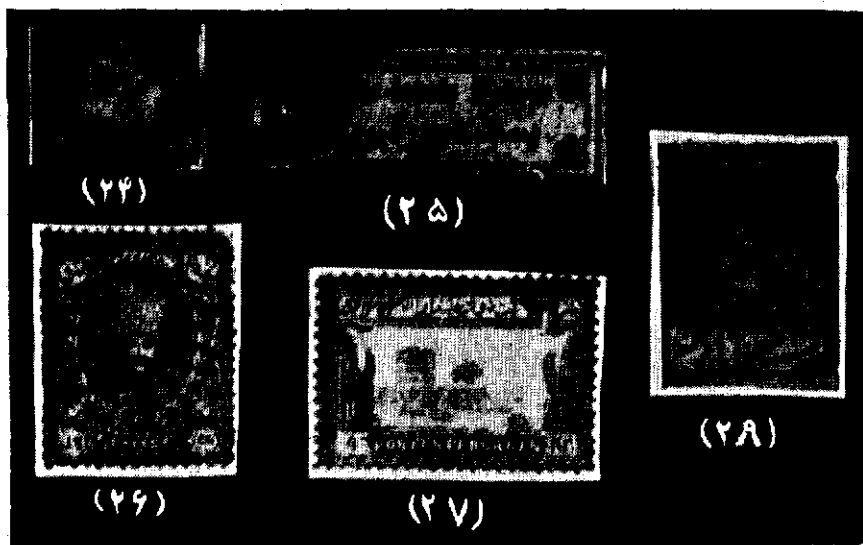
سری‌های غیررسمی تمبرهای ایران - عبارت است از تمبرهای منتشر نشده‌ای است که شرح آن گذشت . مهمترین قسمت این تمبرها را سری تمبرهای انقلابی تشکیل میدهند . اولین سری از تمبرهای منتشر نشده یادگار پنجاهمین سال سلطنت ناصرالدین شاه است که قیمت آن دوشاهی بوده و رنگش سبز میباشد و نقش آن يك پاكٔ پستی است (تمبر ۲۴ سال ۱۳۱۲ روی آن دیده میشود) . این تمبر برای فروش آماده شده بود ولی قبل از بخران گذاشته شدن در پست ، ناصرالدین شاه بقتل رسید و این تمبر هرگز بخران نگذاشته نشد . دیگر از تمبرهای منتشر نشده ایران تمبرهای محلی است که یکی از آنها تمبری است که در سال ۱۳۱۷ بوسیله پست شهر تبریز برای تحویل درآمد بیشتر منتشر شد . و روی آن به لاتین کلمات *Poste Locale Tabriz* بچشم میخورد (تمبر ۲۵) .

اکثر تمبرهای غیررسمی و منتشر نشده باطل نشده میباشد (تمبرهای ۲۶ و ۲۷) .

تمبرهای انقلابی ایران - این تمبرها عموماً مصرف شده ولی از طرف حکومت مرکزی مورد تأیید قرار نگرفته است و ما اینک بشرح مختصری از تمبرهای مذکور اکتفا میکنیم : در سال ۱۳۱۹ قمری مطابق با ۱۹۲۰ میلادی رهبری سیدعبدالحسین مجتهد نهضتی انقلابی در لار برپا شد که با انتشار تمبر نیز مبادرت نمود . بر روی این تمبرها «پست ملت اسلام» نوشته شده بود و با مهر دستجات پاکتها مهور میشد و در همین اوان نهضت انقلابی دیگری در کازرون بنام کمیته ملی کازرون بوجود آمد که تمبرهای احمدشاهی را با مهر «ملت کازرون ۱۳۳۵» مهور میکردند ، در سال ۱۲۹۹ شمسی نیز در نواحی رشت و گیلان گروههای متعددی تحت رهبری میرزا کوچک خان جنگلی بمخالفت با حکومت مرکزی برخاستند و تمبر مخصوصی که عکس کاوه آهنگر و پرچم قرمز و جمله پست انقلابی ایران «گیلان ۲۵ ثور ۱۲۹۹» در روی آن دیده میشد منتشر نمودند (تمبر ۲۸) .

در خاتمه بحث تمبرهای ایران بدنیست خوانندگان محترم اطلاعاتی نیز درباره پاکت مهر روزگسب نمایند در بعضی از کشورهای دنیا چنین مرسوم است که علاقمندان بجمع‌آوری تمبر پاکتهایی را که در روز انتشار از طرف وزارت پست و یا از طرف اشخاص دیگر بهمین مناسبت چاپ شده خریده و تمبر انتشار شده را در همان روز بر روی پاکت مخصوص منتشر شده میچسبانند و با مهر همان روز باطل میکردند . در ایران نیز انتشار پاکت مهر روز از شهر یور ۱۳۲۰ با انتشار تمبرهای یادگاری مرسوم شده است .

علل جمع‌آوری تمبر - جمع‌آوری تمبر علاوه بر اینکه بر اطلاعات تاریخی و سیاسی کلکسیونرها میافزاید سرگرمی مناسبی است و بالاتر از همه پس انداز خوبی بشمار میرود . متأسفانه در ایران بجمع‌آوری تمبر چندان رغبتی نشان داده نمیشود در صورتیکه در امریکا چهل درصد مردم تمبر باز بوده و کلویهای بزرگ تمبربازان در اغلب شهرهای بزرگ امریکا و ممالک متمدن دیگر دایر است . بعد از رواج یافتن تمبرپست در انگلستان سایر کشورهای جهان بزودی جمع‌آوری

شکل ۸

تمبر و تمبرشناسی نیز رواج یافت و اولین کسی که بجمع‌آوری تمبر همت گماشت و مجموعه گرانقیمتی تهیه کرد یک نفر اشراف‌زاده از اهالی فرانسه بنام «فیلیپ دوفراریو» که مدت بیست سال تمام ثروت خود را که بالغ بر ده میلیارد فرانک بود برای جمع‌آوری تمبر اختصاص داد. امروزه برای تمبر باطله گرانقیمت قباله و سند مالکیت تهیه میکنند که از تقلب و چاپ از روی آن جلوگیری کنند.

بزرگترین کلکسیون تمبر دنیا متعلق به پادشاه سابق انگلستان (جورج ششم) بود که اکنون در اختیار ملکه الیزابت است. دومین کلکسیون از لحاظ ارزش متعلق به فاروق پادشاه مملووع مصر بود که در لندن بنفع دولت مصر حراج شد و تمبربازان بزرگی از اکثر نقاط جهان برای شرکت در حراج به لندن مسافرت نمودند.

بورس - اکنون در اکثر کشورهای جهان کمپانی‌های معظم خرید و فروش تمبر به کار وارد کردن و صادر کردن تمبر اشتغال دارند و منافع کلانی از راه خرید و فروش تمبر عایدشان میشود. آمریکا از این لحاظ در درجه اول اهمیت قرار دارد.

طبق آمار منتشره کمپانی‌های امریکائی روزی ۶۰۰۰۰ دلار تمبر معامله میکنند، در انگلستان هفته‌ای ۱۰۰۰۰ پوند تمبر خرید و فروش میشود. در ایران نیز مؤسسات بزرگ خرید و فروش تمبر دایر گردیده است و مجله‌ای نیز بنام تمبر از سال ۱۳۳۰ انتشار می‌یافته است که متأسفانه دیگر منتشر نمی‌شود.

(۱) Penny Black (پنی‌سیاه)

(۲) در زبان فارسی لغت مخصوصی برای فیلیگران وجود ندارد و میتوان آنرا به نقش نامید فیلیگران لغت فرانسوی است Filigran که معادل انگلیسی آن لغت و اترمارک Water mark (ته نقش در کاغذ) میباشد.

(۳) سورشارژ در لغت بمعنی اضافه کردن و تغییر دادن در بها و عنوان تمبر میباشد.

